

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

***Кафедра адміністративного права
та судочинства***

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему:
«Адміністративні правопорушення у галузі охорони здоров'я населення»**

**Студентки групи ПРм-12
Ільїної Д.М.**

Керівник: д.ю.н., проф. Кравчук М.Ю.

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	5
1.1 Поняття, нормативно-правова база та адміністративна відповідальність як засіб забезпечення правопорядку в галузі охорони здоров'я.....	5
РОЗДІЛ 2. ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	9
2.1. Поняття адміністративного правопорушення у сфері охорони здоров'я.....	9
2.2. Види адміністративних правопорушень у галузі охорони здоров'я за Кодексом України про адміністративні правопорушення.....	11
РОЗДІЛ 3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	16
3.1. Суб'єкти відповідальності за порушення у сфері охорони здоров'я та види адміністративних санкцій	16
3.2. Повноваження органів влади у сфері контролю та притягнення до відповідальності.....	17
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	19
4.1. Аналіз судової практики щодо притягнення до адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я та напрями вдосконалення адміністративного законодавства України	19
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	26

ВСТУП

Важливою складовою державної політики є охорона здоров'я населення. Адже для підтримання належного рівня медичного обслуговування, дотримання санітарно-епідеміологічних норм і захисту прав людини, держава запроваджує систему адміністративно-правових норм. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) передбачено спеціальні положення, які встановлюють відповідальність за недотримання законодавства, порушення правил реалізації (відпуску) лікарських засобів, ухилення від проходження медичного огляду, а також інші правопорушення, здатні завдати шкоди здоров'ю громадян. Адміністративні правопорушення являють собою незаконні або неправомірні вчинки чи бездіяльність, що порушують встановлений порядок роботи системи здоров'я та призводять до порушення законодавства.

Більша частина адміністративних правопорушень у цій галузі виникає через недбалість або недостатній рівень обізнаності громадян і суб'єктів господарювання щодо вимог чинного законодавства. Актуальність мого дослідження зумовлена зростанням кількості порушень у секторі безпеки здоров'я населення, наприклад в умовах пандемії (період 2020–2023 років) та посилення державного нагляду за якістю медичних послуг. Наявність дієвого механізму адміністративної відповідальності сприяє запобіганню таких порушень, забезпеченню ефективного санітарного контролю та підвищенню відповідальності як медичних працівників, так і громадян.

Метою мого дослідження є всебічне розкриття сутності адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я, визначення її специфічних ознак, аналіз механізмів застосування адміністративних стягнень, а також вивчення можливих напрямів удосконалення законодавчого регулювання в цій галузі. Щоб досягти поставленої мети даної курсової роботи, потрібно виконати кілька основних **завдань**:

- розглянути норми КУпАП, що регламентують адміністративну відповідальність за порушення у сфері охорони здоров'я;
- проаналізувати судову практику щодо застосування цих норм;
- виявити основні проблеми у правозастосуванні та запропонувати можливі шляхи покращення адміністративного законодавства в цій сфері.

Об'єктом цього дослідження виступають адміністративні правовідносини, які виникають у галузі охорони здоров'я населення.

Предметом дослідження даної роботи є правові норми, що регулюють адміністративну відповідальність у даній галузі, а також практика їх застосування та можливі шляхи вдосконалення.

У роботі застосовувалися як загальнонаукові, так і спеціально-правові *методи*, зокрема: аналіз та синтез, системно-структурний підхід, порівняльно-правовий аналіз, формально-юридичний метод і метод тлумачення норм.

Курсова робота *складається* зі вступу, чотирьох основних розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

1.1. Поняття, нормативно-правова база та адміністративна відповідальність як засіб забезпечення правопорядку в галузі охорони здоров'я

Здоров'я населення є однією з найважливіших складових державної політики, оскільки життєвий рівень громадян впливає на соціально-економічний розвиток країни. В сучасних умовах забезпечення якісної медичної допомоги та профілактики захворювань є пріоритетом багатьох держав. У цій роботі аналізуються ключові поняття, принципи та правові основи охорони здоров'я населення.

Сфера охорони здоров'я населення охоплює сукупність соціальних, економічних, медичних та організаційних заходів, направлених на сприяння кращому фізичному і психічному здоров'ю населення, запобігання захворюванням, підвищення тривалості та якості життя. Вона охоплює державне управління, надання медичних послуг, здійснення санітарного контролю, а також популяризацію здорового способу життя.

Відповідно до терміну, запропонованого Всесвітньою організацією охорони здоров'я, здоров'я — це не лише відсутність захворювань чи фізичних вад, а всебічне благополуччя людини у фізичному, розумовому та соціальному аспектах. Відповідно, система охорони здоров'я має зосереджуватись не лише на лікуванні, а й на профілактиці захворювань і підтримці здорового способу життя. Право на забезпечення охорони здоров'я визнане на міжнародному рівні і закріплене у численних міжнародних актах.

Право здоров'я не слід ототожнювати з правом бути абсолютно здоровим, адже неможна повністю усунути всі фактори, що можуть негативно впливати на стан людини. Це право гарантує кожному, без будь-якої дискримінації, можливість користуватись різними послугами, закладами та ресурсами, а також жити в умовах, які максимально сприяють збереженню та покращенню здоров'я. Воно охоплює не лише медичну допомогу, а й широкий спектр чинників, що мають вплив на здоров'я: доступ до чистої води, належних санітарних умов житла, повноцінного харчування, безпечного робочого середовища, сприятливої екології, а також до освіти та інформації в системі охорони здоров'я.

Згідно з визначенням «охорона здоров'я», яке зазначене в ст. 3 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я», охорона здоров'я — це сукупність заходів, пов'язаних із відновленням життєвих сил, стабілізацією емоційного стану і збереженням працездатності особи та соціальної активності протягом можливого періоду життя з урахуванням індивідуальних біологічних особливостей. Впровадження таких заходів здійснюється органами державної влади й місцевого самоврядування, відповідними посадовими особами, медичними закладами, а також фізичними особами-підприємцями, які офіційно зареєстровані й мають ліцензію на провадження медичної діяльності. До

функціонування структури охорони здоров'я також залучаються медичні працівники, спеціалісти, представники громадських організацій і самі громадяни [1].

Охорона громадського здоров'я ґрунтується на ряді принципів, які визначають її ефективність та доступність. Перш за все, медична допомога повинна бути доступною для всіх громадян. Це забезпечується через державні гарантії надання безкоштовної або страхованої медичної допомоги. Основна увага приділяється профілактиці захворювань та зміцненню здоров'я. Держава повинна впроваджувати програми вакцинації, санітарно-освітньої роботи та здорового способу життя. Держава несе відповідальність за забезпечення безпеки населення, фінансування медицини, розвиток системи страхування та санітарно-епідеміологічний контроль.

Усі методи лікування, діагностики та профілактики повинні ґрунтуватися на наукових дослідженнях та доказовій медицині. Це забезпечує ефективність медичних втручань та їх корисність для пацієнтів.

Медико-санітарна безпека населення – це не лише медична сфера, а й освітня, соціальна та економічна політика. Для забезпечення комплексного підходу необхідна взаємодія між медичними установами, органами влади, освітніми закладами та громадськими організаціями. Система охорони здоров'я повинна працювати на засадах раціонального використання ресурсів, розвитку медичного страхування та запровадження ефективних фінансових механізмів. Гарантування прав пацієнтів, дотримання медичної етики та законодавчих норм є важливою складовою якісного медичного обслуговування. Це включає право на інформовану згоду, конфіденційність та належне ставлення до пацієнтів.

Тому, охорона здоров'я населення являє собою комплексною системою заходів, спрямованих на підтримку та зміцнення здоров'я громадян. Основні принципи охорони здоров'я, такі як доступність, профілактика, соціальна відповідальність держави, доказова медицина та правовий захист, є основою для формування ефективної медичної та соціальної політики.

Основний Закон визначає життя і здоров'я людини, її гідність, безпеку та недоторканність як найвищу соціальну цінність. Такий підхід підкреслює, що здоров'я є не лише індивідуальним благом, а й основною умовою для повноцінного життя. Серед усіх прав, гарантованих Основним Законом, право на медичне обслуговування посідає особливе місце — адже саме воно забезпечує фізичне існування людини і створює підґрунтя для реалізації інших її прав.

Право кожної особи на медичне забезпечення та страхування закріплено у статті 49 Конституції України. Це право реалізується державою шляхом фінансування та

впровадження соціальних, профілактичних і санітарних програм. Органи влади зобов'язані забезпечити доступність та належну якість медичних послуг для всіх громадян. Медична допомога в державних і комунальних закладах надається безоплатно, а мережа таких установ не підлягає скороченню. Крім того, держава сприяє розвитку закладів надання медичної допомоги незалежно від форми власності, підтримує фізичну активність населення та здійснює заходи із забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя [2].

Охорона фізичного і психічного благополуччя в Україні регулюється через систему нормативно-правових актів. Основу цієї системи становлять такі ключові документи: Конституція України, яка гарантує кожному право на отримання медичної допомоги (стаття 49); Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», що встановлює загальні засади надання медичної допомоги; Закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», який визначає принципи фінансування медичних послуг; Закон «Про захист населення від інфекційних хвороб», що регламентує протиепідемічні заходи; Закон «Про лікарські засоби», який врегульовує питання реєстрації, виробництва та обігу медикаментів; а також Закон «Про психіатричну допомогу», що визначає правові основи надання психіатричних послуг і захисту прав пацієнтів. До цієї системи входять й інші нормативні акти.

Спрямована на практичне втілення однієї з ключових конституційних цінностей — життя та благополуччя людини, система охорони здоров'я займає важливе місце в інших галузях права, а особливо в адміністративному праві [3].

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить норми, що безпосередньо стосуються питань здоров'я населення, яке є ключовим об'єктом дослідження в межах даної курсової роботи. Відповідні положення закріплено як у Загальній, так і в Особливій частинах Кодексу. Зокрема, визначено, що посадові особи можуть бути піддані адміністративній відповідальності за порушення вимог у сферах, що належать до їхніх посадових обов'язків, включаючи питання охорони здоров'я, управління, громадської безпеки, стану навколишнього середовища тощо [4].

У Особливій частині Кодексу більшість норм, що стосуються охорони здоров'я, зосереджені в розділі 5. Варто звернути увагу, що спочатку в цьому розділі розглядаються правопорушення у сфері безпеки праці, а вже потім — порушення, що стосуються здоров'я населення. Такий порядок виглядає дещо нелогічним, оскільки не кожен, хто перебуває на території України, є працівником (і, відповідно, не піддається ризикам, пов'язаним з охороною праці), тоді як абсолютно кожна особа може постраждати від порушень у медичній сфері.

Адміністративна відповідальність являє собою формою державної реакції на вчинене адміністративне діяння, яка виражається у накладенні передбаченого законом стягнення уповноваженим органом або посадовою особою. Її основні риси включають такі характеристики: вона є засобом захисту правопорядку, має чітке нормативне підґрунтя, передбачає осуд правопорушення з боку держави, супроводжується примусовими заходами й негативними наслідками для правопорушника та реалізується через встановлену законодавством процедуру.

До характерних ознак адміністративної відповідальності належить ряд особливостей. Зокрема, підставою для її настання можуть бути не лише порушення, які безпосередньо передбачені адміністративним правом, а й порушення вимог інших законодавчих галузей, наприклад трудового права. Безповоротно, адміністративна відповідальність здійснюється через накладення відповідних стягнень на винних осіб. Право притягати до неї мають спеціально уповноважені державні органи та їх посадовці. Крім цього, передбачено особливий порядок розгляду таких справ і застосування адміністративних санкцій.

Адміністративно-правова відповідальність є однією з форм юридичної відповідальності та виконує важливу функцію у забезпеченні правопорядку й попередженні правопорушень. Підставою для її застосування виступає адміністративне правопорушення (проступок), що, згідно зі статтею 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, являє собою протиправну дію або бездіяльність, яка шкодить державному чи суспільному порядку, правам і свободам громадян, власності та інші охоронювані законом інтереси, за що передбачена відповідальність.

Таким чином, відповідальність за порушення адміністративного характеру настає лише за наявності певних юридичних умов: діяння, об'єкта і суб'єкта, а також суб'єктивної сторони у вигляді вини. Її значення особливо важливе у процесі формування правової держави, оскільки саме адміністративні правопорушення є найпоширенішими серед інших правових порушень [5].

РОЗДІЛ 2. ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

2.1. Поняття адміністративного правопорушення у сфері охорони здоров'я

Глава 5 Розділу II Особливої частини Адміністративного кодексу встановлює відповідальність за низку порушень, що мають безпосередній вплив на стан громадського здоров'я. До таких порушень, зокрема, належать: обіг харчових продуктів або іншої продукції, забрудненої радіоактивними речовинами; недотримання правил реалізації лікарських засобів; незаконне виготовлення, придбання, зберігання чи транспортування наркотичних або психотропних речовин у незначних кількостях без мети збуту; ухилення від обов'язкових медичних оглядів або обстежень; порушення встановлених процедур забору, обробки, зберігання і використання донорської крові та її компонентів; недотримання норм радіаційної безпеки в районах із підвищеним рівнем забруднення тощо. Ці та інші види правопорушень будуть докладно проаналізовані в межах даного дослідження.

Кодекс України про адміністративні правопорушення виступає основним кодифікованим нормативно-правовим актом, що регулює відносини у сфері адміністративної відповідальності. Він визначає підстави, види стягнень, процедуру розгляду справ, а також повноваження органів, уповноважених притягати до відповідальності за адміністративні проступки. Кодекс охоплює широкий спектр правопорушень, зокрема у галузі охорони здоров'я, санітарного контролю, громадського порядку, екології тощо.

Загальним (родовим) об'єктом адміністративних діянь у секторі охорони здоров'я виступає здоров'я окремої особи, групи осіб або навіть всього суспільства загалом. Важливо розуміти, що в різних складах правопорушень цей об'єкт може конкретизуватися — йдеться про здоров'я індивіда, колективу чи населення країни в цілому. Крім того, до охоронюваних об'єктів належать визначені правила поведінки, норми, вимоги, постанови, розпорядження, приписи, висновки й інші обов'язкові до виконання приписи посадових осіб (наприклад, стандарти, сертифікати відповідності, правила для перебування на радіоактивно забруднених територіях, норми зберігання донорської крові). Дотримання цих приписів необхідне для забезпечення належного рівня життєвого благополуччя та запобігання його погіршенню чи втраті.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень, про які йшлося раніше, полягає у формальному складі діяння. Це означає, що для настання юридичної відповідальності достатньо самого факту вчинення забороненої дії, незалежно від того, чи призвела вона до шкідливих наслідків. Іншими словами, не потрібно встановлювати

причинно-наслідковий зв'язок. Наприклад, вже сам факт незаконного зберігання чи перевезення наркотичних речовин у невеликих розмірах, навіть без мети збуту, автоматично вважається правопорушенням і підлягає покаранню.

Іншим важливим елементом правопорушення є його суб'єкт — особа, яка вчинила дію і підлягає адміністративному стягненню. Загалом таким суб'єктом є осудна особа, яка досягла 16 років і здатна усвідомлювати свої дії та керувати ними. Однак деякі порушення, згадані в попередніх статтях, передбачають наявність спеціального суб'єкта — наприклад, особа, яка зловживає наркотиками або здійснює народну медицину без дозволу. Такі особи мають особливий правовий статус, що враховується при визначенні відповідальності. КУпАП визначає коло суб'єктів, відповідальних за адміністративні правопорушення в області охорони здоров'я. До них належать фізичні особи та посадові особи, а також суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з наданням медичних послуг, обігом лікарських засобів, забезпеченням санітарних норм тощо. Окрім них, до адміністративної відповідальності притягуються посадові особи підприємств, установ і організацій, власники підприємств або уповноважені ними представники, а також фізичні особи-підприємці, якщо вчинене порушення пов'язане з невиконанням або неналежним виконанням службових обов'язків щодо дотримання встановлених норм [6].

Суб'єктивна сторона адміністративного діяння — це його завершальний елемент, який полягає у вині особи, що відображає її внутрішнє ставлення до власних дій або бездіяльності та їхніх наслідків. Наявність вини є умовою для притягнення до адміністративної відповідальності: у разі відсутності доведеного наміру чи необережності, а наслідки настали випадково, вчинене не може кваліфікуватися як адміністративне правопорушення. Зазвичай такі проступки можуть бути скоєні як умисно, так і через необережність. Проте окремі порушення, наприклад ті, що передбачені статтею 46 КУпАП (приховування джерела зараження венеричним захворюванням), визнаються адміністративним проступком лише за наявності прямого умислу.

Крім правопорушень, передбачених главою 5 Розділу II КУпАП, у медичній сфері також можуть мати місце інші адміністративні проступки, що регулюються положеннями інших розділів Кодексу. Зокрема, глава 12 охоплює порушення норм законодавства щодо гарантування безпеки та окремих якісних параметрів харчових продуктів. У свою чергу, глава 13 встановлює покарання за такі правопорушення, як введення в обіг або реалізація продукції, що не відповідає затвердженим стандартам; продаж товарів із порушенням вимог до медичних попереджень на тютюнових виробах; недотримання стандартів під час транспортування, зберігання чи використання продукції (крім харчових продуктів); а також порушення вимог законодавства у сфері оцінки впливу на навколишнє середовище, що

опосередковано впливають на стан здоров'я населення. Вказані порушення, хоча й не відносяться безпосередньо до медичної сфери, можуть становити загрозу для життя і здоров'я громадян, тому мають бути розглянуті в контексті забезпечення охорони здоров'я [7].

2.2. Види адміністративних правопорушень у галузі охорони здоров'я за Кодексом України про адміністративні правопорушення

Згідно зі статтею 42 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за порушення санітарних норм передбачено адміністративне стягнення у вигляді штрафу. Об'єктом виступають суспільні відносини, що гарантують охорону здоров'я населення. Об'єктивна сторона виражається у недотриманні встановлених санітарно-гігієнічних або санітарно-протиепідемічних норм, що свідчить про формальний склад правопорушення. Суб'єктами можуть бути як фізичні особи, так і посадові особи. Вина у суб'єктивній стороні може проявлятися як умисел або необережність [8].

Стаття 42-1 КУпАП тягне за собою відповідальність за виготовлення, заготівлю або продаж сільськогосподарської продукції, що містить перевищені норми засобів захисту рослин, стимуляторів росту, мінеральних добрив чи інших хімікатів у вигляді штрафу. Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у напрямку охорони здоров'я, які регулюються, зокрема, законами України щодо безпечності харчових продуктів і державного регулювання сільськогосподарського імпорту. Предмет порушення — сільськогосподарська продукція, що виробляється або обробляється на власних чи орендованих потужностях і належить до груп 1–24 УКТ ЗЕД [9]. Об'єктивна сторона полягає у дії, пов'язаній з обігом продукції з небезпечним вмістом хімічних речовин (формальний склад). До кола суб'єктів належать як громадяни, так і посадові особи, а суб'єктивна сторона включає вину у формі умислу чи необережності.

Стаття 42-2 КУпАП передбачає штраф за заготівлю, переробку або збут харчових чи інших продуктів із перевищеним рівнем радіації — за умови відсутності складу злочину. Громадяни сплачують штраф від 8 до 25 неоподатковуваних мінімумів, посадові особи — від 15 до 50, із можливістю конфіскації продукції. Об'єкт правопорушення — суспільні відносини в сфері захисту здоров'я людини. Предметом є продукти, призначені для споживання людиною, включаючи харчову сировину та домішки. Об'єктивна сторона полягає у здійсненні дій із радіоактивно забрудненою продукцією понад норму (формальний склад). Суб'єктами можуть бути громадяни та посадові особи, а вина може проявлятися як умисно, так і з необережності [10].

Згідно зі статтею 42-4 КУпАП, продаж (відпуск) лікарських засобів в аптеках без рецепта в тих випадках, коли це заборонено законодавством, передбачає накладення адміністративного штрафу. Якщо таке правопорушення повторюється протягом року й особу вже було притягнуто до відповідальності, штраф зростає — від 100 до 200 мінімумів.

Окремо передбачена відповідальність за дистанційний продаж лікарських засобів (включно з використанням інформаційно-комунікаційних систем) або їх доставку особам, які не досягли 14-річного віку (малолітнім). Такі дії караються штрафом у розмірі від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів. У разі повторного порушення цієї норми протягом року, якщо особу вже було покарано, штраф становить від 300 до 400 мінімумів.

Стаття 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення або пересилання наркотичних чи психотропних речовин без наміру збуту, якщо йдеться про їх незначні (невеликі) кількості. Ця норма є однією з основоположних у сфері охорони здоров'я, спрямованою на забезпечення державного контролю за обігом потенційно небезпечних речовин та підтримання громадської безпеки.

За вчинення такого правопорушення на порушника передбачено накладення адміністративного штрафу, громадських робіт або адміністративного арешту. Однією з важливих умов для звільнення особи від відповідальності є добровільна передача виявлених речовин до відповідних органів — це свідчить про відсутність злочинного наміру та сприяння розслідуванню. Об'єктом правопорушення виступають встановлені державою відносини в системі охорони здоров'я, зокрема забезпечення контролю над обігом наркотичних засобів і запобігання їх несанкціонованому використанню. Об'єктивна сторона полягає у вчиненні будь-якої з вищезазначених дій без спеціального дозволу або в порушення встановленого порядку. Ключовим фактором є відсутність мети збуту, яка відрізняє адміністративне правопорушення від кримінального злочину. Правопорушення може вчинити фізична осудна особа, якій на момент вчинення виповнилося не менше 16 років.. У цьому контексті вік і психічний стан мають принципове значення для юридичної оцінки вчинку. Прямий умисел як суб'єктивна сторона правопорушення означає, що особа розуміє, що її дії є протиправними, і навмисно їх здійснює. Водночас у разі, якщо особа доведе відсутність наміру чи вкаже на помилку, що унеможлиблює умисне ставлення до діяння рішення щодо притягнення до відповідальності приймається з урахуванням усіх обставин справи.

Крім того, правозастосовна практика свідчить про необхідність удосконалення адміністративного законодавства в частині чіткого розмежування понять "невелика

кількість", "відсутність мети збуту" та "добровільна здача", щоб уникати правової невизначеності при кваліфікації правопорушень у цій сфері [11].

Стаття 44-1 КУпАП передбачає штраф за відмову осіб, які страждають на наркоманію або зловживають наркотичними чи психотропними речовинами, від проходження медичного огляду чи обстеження. Для наркозалежних штраф становить від 10 до 25 неоподатковуваних мінімумів, для осіб, які зловживають наркотиками, — від 25 до 50. Огляд призначається поліцією, обстеження — наркологом. Ухилення трактується як свідоме ігнорування законних вимог медичних працівників або правоохоронних органів. Суб'єктами правопорушення є фізичні особи від 16 років, а вина — завжди умисел.

Згідно зі статтею 44-2 Кодексу, порушення законодавчих обмежень у професійній діяльності медичних і фармацевтичних працівників тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу розміром 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо ж аналогічне правопорушення вчиняється повторно протягом одного року після застосування адміністративного стягнення за перше порушення, відповідальність посилюється — штраф становить 1 200 неоподатковуваних мінімумів.

Стаття 44-3 Адміністративного кодексу встановлює відповідальність за порушення правил щодо карантину людей, санітарно-протиепідемічних правил і норм та тягне за собою накладення штрафу.

Стаття 45 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) встановлює адміністративну відповідальність за ухилення осіб, стосовно яких є достатні підстави вважати, що вони хворі на венеричне захворювання, від проходження обов'язкового медичного обстеження або лікування. Також під адміністративну відповідальність підпадають особи, які були в контакті з хворими та відповідно до медичних показань потребують профілактичного лікування, але відмовляються його проходити. Якщо після офіційного попередження, наданого органами охорони здоров'я, особа продовжує ухилятися від обов'язкових медичних заходів, це тягне за собою штраф у розмірі у сумі, що дорівнює від трьох до п'яти встановлених державою неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом є суспільні відносини у сфері забезпечення епідеміологічного благополуччя та охорони громадського здоров'я, зокрема у контексті запобігання поширенню венеричних хвороб. Об'єктивна сторона полягає у фактичному ухиленні від обстеження або лікування після того, як було надано відповідне попередження від органів охорони здоров'я. Важливо, що сама наявність хвороби або підозра на неї не тягне за собою відповідальність — правопорушенням є саме відмова від виконання медичних приписів.

Суб'єктом правопорушення виступає особа, яка досягла віку 16 років є осудною, та щодо якої наявні достатні підстави для підозри у зараженні венеричним захворюванням, або яка контактувала з хворими. Суб'єктивна сторона виражається у формі прямого умислу — особа усвідомлює обов'язок пройти медичне обстеження або лікування, однак свідомо ухиляється від цього.

Необхідно зазначити, що венеричні захворювання (до яких належать, зокрема, сифіліс, гонорея, хламідіоз тощо) становлять особливу загрозу для громадського здоров'я, оскільки передаються статевим шляхом, а відсутність імунітету після перенесення інфекції створює високий ризик повторного зараження та поширення хвороби в суспільстві. Тому своєчасне медичне втручання є критично важливим як для самої особи, так і для суспільства загалом.

Згідно зі статтею 45-1 КУпАП, порушення встановлених правил щодо взяття, обробки, зберігання, продажу та використання донорської крові або її складових і лікарських засобів на її основі, а також порушення встановленого порядку контролю за їх безпечністю та якістю, обігу донорської крові та її вивезення за межі території України, а також медичного огляду донора перед здачею крові, тягне за собою штраф. Основним об'єктом цього правопорушення є порядок здійснення всіх цих процедур з донорською кров'ю та її складовими. Порушення полягає саме у недотриманні встановлених правил при взятті, обробці, зберіганні, реалізації та застосуванні крові чи її компонентів. Особою, яка може нести відповідальність за це, є фізична, осудна людина, яка досягла 16 років. Вина у вчиненні такого проступку може бути як умисною, так і через необережність [12].

Навмисне приховування людьми, які хворіють на венеричні захворювання, інформації про джерело зараження та про осіб, з якими вони контактували, призводить до грошове стягнення в межах трьох–семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Об'єктом цього адміністративного порушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення, що регулюються законами України, зокрема «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та «Про захист населення від інфекційних хвороб». Об'єктивна сторона полягає в умисному ухиленні хворої людини від надання необхідної інформації про джерело інфікування та контакти (це формальний склад правопорушення). Суб'єктом є фізична, осудна особа, яка досягла 16 років і хворіє на венеричне захворювання. Вина у цьому випадку проявляється у формі прямого умислу — тобто особа свідомо приховує ці дані.

Відповідно до статті 46-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, порушення вимог радіаційної безпеки в спеціально встановленій зоні радіоактивного забруднення, зокрема самовільне проникнення до такої зони без відповідного дозволу

уповноважених органів, самовільне поселення там або руйнування, пошкодження чи перенесення знаків, які попереджають про радіацію, чи огорожі цієї зони — тягне за собою адміністративне стягнення у вигляді штрафу (20–30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) і конфіскацію засобів, якими було вчинено порушення. Для посадових осіб штраф становить від 25 до 30 неоподатковуваних мінімумів з аналогічним конфіскаційним заходом. Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані з охороною здоров'я населення та радіаційною безпекою, які регулюються, зокрема, законами про правовий режим територій, забруднених радіацією (наприклад, після Чорнобильської катастрофи) та поводження з радіоактивними відходами. Об'єктивна сторона порушення полягає саме у недотриманні правил радіаційної безпеки у визначеній зоні, зокрема у незаконному проникненні, самовільному поселення чи пошкодженні попереджувальних знаків або огорож (це формальний склад правопорушення). Суб'єктами можуть бути як звичайні громадяни, так і посадові особи. Вина у цьому правопорушенні проявляється у формі прямого наміру — тобто особа свідомо і цілеспрямовано порушує встановлені вимоги [13].

Стаття 46-2 передбачає покарання за порушення встановлених законом правил у сфері народної медицини (цілительства). Зайняття такою діяльністю без необхідного дозволу або з порушенням встановлених вимог карається штрафом від 50 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Цілительство — це система оздоровлення, діагностики та лікування, що базується на народному досвіді і не потребує державної реєстрації. Однак особи без медичної освіти можуть займатися цим лише за умови, що вони зареєстровані як фізичні особи-підприємці та мають спеціальний дозвіл, виданий органами охорони здоров'я. Такий дозвіл діє п'ять років, а порядок його отримання та анулювання визначає Кабінет Міністрів України. Правопорушення має формальний склад, тобто достатньо самого факту порушення вимог. Суб'єктом правопорушення виступає будь-яка фізична особа, яка здійснює діяльність у сфері народної медицини з порушенням встановленого порядку. Така особа несе відповідальність за недотримання вимог законодавства, що регулює альтернативне лікування. Суб'єктивна сторона правопорушення виражається у формі прямого умислу — особа усвідомлює неправомірність своїх дій, але свідомо нехтує встановленими нормами, продовжуючи здійснювати діяльність без належного дозволу або всупереч чинним правилам.

РОЗДІЛ 3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

3.1. Суб'єкти відповідальності за порушення у сфері охорони здоров'я та види адміністративних санкцій

Притягнення до адміністративно відповідальності — це спеціальна реакція держави на вчинене адміністративне правопорушення, яка означає застосування до особи стягнення, встановленого законом, відповідним органом або посадовою особою, що порушила правила. Вона є одним із видів юридичної відповідальності і настає за дії або бездіяльність, визначені у КУпАП.

Відповідно до статті 9 Кодексу, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (навмисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка порушує громадський порядок, власність, права і свободи громадян або встановлений порядок управління, і за яку закон передбачає адміністративну відповідальність. Адміністративне стягнення застосовується виключно у випадках, коли такі порушення не підпадають під кримінальну відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Як вже зазначалося раніше у попередніх розділах, суб'єктами відповідальності за порушення у сфері охорони здоров'я, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), передбачено, що певні особи можуть нести відповідальність за невиконання вимог, встановлених законом, що впливають на здоров'я населення. Основними суб'єктами є фізичні особи — громадяни, які можуть відповідати, наприклад, за порушення карантинних правил (стаття 44-3 КУпАП), порушення санітарних норм та інші подібні правопорушення. Посадові особи несуть відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків, зокрема за погану організацію санітарного контролю, порушення правил зберігання медичних засобів або недотримання ліцензійних умов. Хоча адміністративна відповідальність безпосередньо до юридичних осіб не застосовується, відповідальність можуть нести їх керівники або інші уповноважені представники.

Відповідальність настає для осіб, які досягли 16-річного віку. Щодо посадових осіб при притягненні до відповідальності також враховується ступінь їх вини та службове становище.

За скоєння адміністративних правопорушень, чинний кодекс передбачає застосування заходів адміністративної відповідальності. Ці заходи виражаються у вигляді санкцій, таких як: накладання штрафу, громадські роботи, конфіскація (зокрема неякісної продукції та засобів вчинення правопорушення), а також адміністративний арешт.

Однією з найпоширеніших форм адміністративного стягнення у галузі охорони здоров'я є штрафи, які можуть накладатися як на фізичних, так і на юридичних осіб за різні

порушення. Їхній розмір визначається залежно від характеру і тяжкості правопорушення, а також можливих наслідків. У випадках, коли порушення санітарно-епідеміологічних вимог створює загрозу масового зараження чи життю людей, можливе застосування адміністративного арешту.

У разі серйозних або регулярних порушень закону медичні установи чи окремі фахівці можуть бути позбавлені ліцензії на ведення медичної діяльності. Це — крайній захід, який застосовується за систематичні або особливо небезпечні дії. Якщо ж виявлено загрозу для здоров'я чи життя населення, заклад охорони здоров'я може бути тимчасово зупинений до усунення всіх недоліків.

Контроль за дотриманням вимог у сфері охорони здоров'я здійснюють уповноважені органи, зокрема НСЗУ, МОЗ, Держлікслужба тощо. Після фіксації порушення складається адміністративний протокол, який стає підставою для подальшого розгляду справи. В межах провадження здійснюється перевірка фактів, збір доказів і заслуховуються пояснення порушника. На основі зібраних матеріалів виносяться рішення про застосування відповідного адміністративного заходу, яке може бути оскаржене в суді.

Таким чином, адміністративна відповідальність у системі охорони здоров'я відіграє важливу роль у забезпеченні якості медичних послуг, дотриманні прав пацієнтів та зміцненні громадської довіри до медичної системи. Ефективне використання санкцій підвищує відповідальність як медичних працівників, так і установ.

3.2. Повноваження органів влади у сфері контролю та притягнення до відповідальності

Для кращого розуміння цього розділу доцільно звернутися до Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 26.10.2001 № 428 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення законодавства України щодо забезпечення якості лікарських засобів». Згідно з цим документом, органи державного контролю якості та безпеки лікарських засобів, зокрема Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками і її територіальні підрозділи, здійснюють розгляд адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням обмежень для медичних працівників і фармацевтів під час виконання професійних обов'язків (стаття 44-2 КУпАП), недотриманням правил щодо взяття, обробки, зберігання, реалізації та використання донорської крові і її компонентів (стаття 45-1 КУпАП), а також випадками продажу лікарських засобів без рецепта у випадках, заборонених законодавством (стаття 42-4 КУпАП). До того ж, контролюються порушення, пов'язані з невідповідністю стандартам, нормам, правилам і технічним умовам при виробництві, зберіганні,

транспортуванні та використанні ліків (статті 167, 168-1, 170 КУпАП), а також невиконання законних вимог посадових осіб органів контролю або створення перешкод їх діяльності (стаття 188-10 КУпАП).

Складання протоколів про правопорушення та накладення штрафів належить до повноважень посадових осіб органів державного контролю якості і безпеки лікарських засобів, зокрема державних інспекторів з контролю якості ліків, які діють у межах, встановлених законодавством. Розгляд справ про такі порушення та ухвалення рішень щодо адміністративних стягнень здійснює Головний державний інспектор України з контролю якості ліків, його заступники, керівники територіальних підрозділів і їхні інспектори. У протоколі про адміністративне правопорушення обов'язково зазначається відповідна стаття КУпАП, дата і місце складання документа, а також посада й повне ім'я посадової особи, яка оформила протокол.

У розділі про правопорушника — фізичну особу або підприємця — вказуються: повне прізвище, ім'я та по батькові; дата народження; громадянство; місце роботи або назва суб'єкта господарювання, де особа працює, її посада; адреса проживання; серія й номер паспорта, дата видачі та назва органу, що його видав, або інший документ, що посвідчує особу; обставини правопорушення.

До протоколу додаються документи, які підтверджують факт вчинення правопорушення, зокрема: акти перевірок дотримання законодавства щодо якості лікарських засобів, документи про відбір зразків для аналізу, накази про заборону реалізації або виробництва певних препаратів, повідомлення про виявлення фальсифікованої чи неякісної продукції, приписи про усунення порушень.

Під час розгляду справи представник органу державного контролю зобов'язаний встановити факт вчинення правопорушення, визначити наявність вини особи, а також врахувати обставини, які можуть пом'якшувати або обтяжувати відповідальність. Після ретельного вивчення усіх матеріалів, відповідно до положень статті 283 КУпАП, посадова особа приймає постанову про застосування адміністративного стягнення.

Контроль та притягнення до відповідальності у медичній сфері здійснюється як на центральному, так і на місцевому рівнях. МОЗ України виконує функції з нормативного регулювання, впроваджує стандарти медичної допомоги та здійснює контроль за їх дотриманням. Місцева влада контролює дотримання санітарно-гігієнічних вимог і бере участь в організації медичного обслуговування на місцях. Остаточне рішення про притягнення до адміністративної відповідальності ухвалюється судом, який розглядає справу на підставі матеріалів та норм КУпАП.

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

4.1. Аналіз судової практики щодо притягнення до адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я та напрями вдосконалення адміністративного законодавства України у галузі охорони здоров'я

Судова практика щодо адміністративних стягнень за порушення законодавства в області охорони здоров'я охоплює різні види правопорушень — від порушень санітарних норм до недотримання карантинних заходів. Головним джерелом для аналізу є рішення судів, які ухвалені на основі положень КУпАП.

Згідно з ст. 42 КУпАП судова практика свідчить, що більшість справ цієї категорії стосується порушення суб'єктами господарювання санітарних норм у закладах громадського харчування, освіти та медицини. Наприклад, у рішенні одного з судів було підтверджено накладення штрафу на власника ресторану за недотримання санітарно-гігієнічних вимог, що спричинило масове отруєння відвідувачів.

Значна кількість адміністративних справ з'явилася під час пандемії COVID-19. Суди розглядали випадки порушення маскового режиму, незаконного проведення масових заходів, відмови підприємств виконувати вимоги щодо дистанційної роботи. У багатьох випадках суди ухвалювали рішення про накладення штрафів, проте деякі постанови було скасовано через недостатність доказів або порушення процедурних норм під час складання протоколів.

Можна навести приклад, справа № 366/346/25 розглядалася Іванківським районним судом Київської області. Відповідно до постанови від 20 лютого 2025 року громадянин був визнаний винним у адміністративному правопорушенні за ст. 46-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) за незаконне проникнення в зону радіоактивного забруднення без відповідного дозволу. Суд призначив штраф у розмірі 340 гривень та стягнув судовий збір у розмірі 605,60 гривень [14].

У справі № 309/488/25 (провадження № 3/309/175/25) громадянин поніс адміністративну відповідальність за ч.1 ст. 44 КУпАП за незаконне зберігання наркотичних засобів без мети збуту (канабіс у невеликих розмірах). Суд врахував повне визнання вини, наявність доказів (протокол, висновок експерта,) та призначив штраф у розмірі 850 грн, зобов'язавши сплатити судовий збір 605,60 грн. Наркотичний засіб підлягав знищенню [15].

Аналіз рішень судів свідчить про низку проблем у застосуванні адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я.

По-перше, це недостатність адміністративних матеріалів – нерідко суди скасовують штрафи через помилки в складанні протоколів, відсутність належних доказів або порушення процесуальних норм.

По-друге, суперечливість законодавчих норм – у деяких випадках правопорушники оскаржують рішення через нечіткі формулювання норм КУпАП, що дає підстави для їх різного трактування судами.

По-третє, це відсутність єдиної судової практики – аналогічні правопорушення можуть трактуватися судами по-різному залежно від обставин конкретної справи та регіону розгляду.

Судова практика щодо притягнення до адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я демонструє активне застосування санкцій, особливо раніше щодо порушень карантинних обмежень та санітарних норм. Водночас існує низка проблем, пов'язаних із недосконалістю адміністративного процесу, які потребують вдосконалення законодавства та підвищення якості роботи органів контролю.

За останні десять років кількість правопорушень у сфері охорони здоров'я значно зросла. Це пов'язано не лише з тим, що збільшилася кількість суб'єктів, які можуть вчинити такі порушення — особливо у фармацевтичній галузі — а й із розширенням видів правопорушень, пов'язаних із медициною, фармацією та санітарно-епідемічним станом населення.

Адміністративне правопорушення є основою адміністративної відповідальності. Воно розглядається як протиправна, винна дія, що порушує правопорядок, але при цьому не має такої великої суспільної небезпеки, як злочин. Відповідно, санкції можуть застосовуватися лише у випадках, коли було вчинено саме адміністративне правопорушення.

Застосування адміністративних стягнень часто ускладнюється тим, що правопорушення не виявляється або не документується на початковому адміністративному рівні. Зазвичай воно стає помітним лише після того, як завдано серйозної шкоди здоров'ю або навіть життю людини, і в таких випадках справу необхідно перекваліфікувати відповідно до положень Кримінального кодексу України. Прикладами можуть бути летальні випадки, спричинені застосуванням методів народної медицини без належних дозволів, або зараження ВІЛ/СНІДом під час переливання донорської крові, коли порушено встановлені правила її взяття та переливання.

Переважна більшість приписів залишаються неефективними. Реалізувати їх буде можливо лише після того, як держава запровадить контроль за дотриманням цих приписів і покладе відповідальність за це на конкретні державні інституції. Серед проблем, що

супроводжують процес створення нормативно-правових актів з адміністративного права та у системі охорони здоров'я, варто відзначити невизначеність державної політики у галузі охорони здоров'я, брак фахівців відповідного рівня, які володіли б необхідними знаннями як з юриспруденції, так і з медицини, а також необхідність урахування зарубіжного досвіду та безліч інших аспектів.

Хоча останнім часом відбулися вагомі позитивні зміни та зроблено значні кроки вперед у розробці й прийнятті нових законів і підзаконних актів, а також у вдосконаленні чинного законодавства в сфері охорони здоров'я, варто відзначити, що нормативно-правова база медичної діяльності та відповідальності за порушення в охороні здоров'я ще не повністю відповідає сучасним вимогам і містить певні прогалини та недоліки.

Чинне законодавство України щодо адміністративної відповідальності у галузі охорони здоров'я має низку недоліків, які впливають на ефективність правозастосування та захист прав громадян. По-перше, відчувається неузгодженість між законами та підзаконними актами, що створює правову невизначеність, особливо у випадках бувалих карантинних обмежень або нових інфекційних загроз. По-друге, недостатня деталізація складів правопорушень у КУпАП призводить до складнощів у кваліфікації діянь, коли йдеться про порушення стандартів медичної допомоги або санітарно-епідеміологічного законодавства. По-третє, обмеженість переліку санкцій не дозволяє гнучко реагувати на різні рівні тяжкості правопорушень. Наприклад, штрафи часто є надто м'якими або, навпаки, непропорційними, що не завжди виконує превентивну функцію. Крім того, відсутність чіткого механізму притягнення до відповідальності посадових осіб медичних установ ускладнює встановлення персональної відповідальності за порушення. Також суттєвою проблемою залишається низький рівень правової обізнаності як серед медичних працівників, так і серед населення, що спричиняє порушення через необізнаність, а не навмисне нехтування вимогами.

Основні напрямки вдосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення у сфері охорони здоров'я мають включати кілька ключових кроків. По-перше, потрібно чітко визначити, за які саме порушення доцільно застосовувати адміністративну відповідальність. Важливо також покращити координацію між МОЗ, поліцією, судами та іншими відповідними структурами, а на місцевому рівні розширити повноваження з використанням цифрових технологій для фіксації й аналізу правопорушень. По-друге, необхідно проаналізувати інституційну спроможність притягнення до відповідальності, а також наявність спеціалізованих органів, які можуть ефективно розглядати такі справи відповідно до КУпАП. Законодавство має передбачати більш гнучкі заходи адміністративного впливу, враховуючи умисність, наслідки порушень

і повторність правопорушень, що допоможе забезпечити пропорційність відповідальності. По-третє, потрібно оновити склади адміністративних правопорушень з урахуванням змін у законодавстві про охорону здоров'я, чітко визначивши об'єктивні та суб'єктивні ознаки таких проступків, щоб уникнути правової невизначеності при застосуванні норм КУпАП. По-четверте, слід подбати про усунення будь-яких суперечностей і забезпечити внутрішню узгодженість викладення матеріалу в межах КУпАП.

Досвід країн ЄС показує, що формальний підхід до застосування покарань і стягнень у цій сфері в підсумку негативно впливає не стільки на медичних чи фармацевтичних працівників та заклади охорони здоров'я, скільки на пацієнтів та тих, хто користується лікарськими засобами.

Питання відповідальності юридичних осіб за адміністративні проступки у сфері охорони здоров'я потребує окремої уваги. Варто зазначити, що доцільність накладення адміністративної відповідальності на заклади охорони здоров'я, які здійснюють медичну практику, викликає сумніви з тих же причин, що й щодо медичних працівників — лікарів та молодшого медичного персоналу. Водночас встановлення адміністративної відповідальності за порушення у сфері обігу лікарських засобів, легального обігу наркотичних засобів і прекурсорів, а також за забезпечення громадського здоров'я, включно із санітарно-епідемічним благополуччям, є цілком обґрунтованим і може підвищити ефективність публічного адміністрування в цих галузях. Більше того, для юридичних осіб навіть більш доречним, ніж для фізичних, є встановлення відповідальності за адміністративні проступки, пов'язані з реалізацією державних фінансових гарантій надання медичної допомоги та обслуговування.

ВИСНОВКИ

Охорона здоров'я є однією з найважливіших сфер суспільного життя, яка безпосередньо впливає на добробут, працездатність та якість життя населення. В Україні ця галузь переживає складний і суперечливий період розвитку: з одного боку, здійснюється реформа медичної системи, з іншого — на її ефективність впливають економічні труднощі, війна та кадровий дефіцит.

Адміністративна відповідальність у сфері охорони здоров'я України є важливим інструментом забезпечення законності, дотримання професійної етики та прав пацієнтів. Вона полягає в застосуванні державою заходів впливу до осіб, які порушують норми адміністративного права, що регулюють діяльність медичних установ, працівників та інших суб'єктів системи охорони здоров'я. зі. Також виконує функції стримування, покарання та профілактики правопорушень, що можуть завдати шкоди життю та здоров'ю людей.

Основою для застосування адміністративної відповідальності є Кодекс України про адміністративні правопорушення. У ньому передбачено низку правопорушень, які можуть мати місце в медичній сфері, зокрема:

- неналежне виконання професійних обов'язків (наприклад, відмова у наданні медичної допомоги без поважних причин);
- порушення правил зберігання та реалізації лікарських засобів;
- невиконання санітарно-епідеміологічних норм;
- порушення вимог ліцензування медичної діяльності;
- порушення карантинних правил та заходів у періоди епідемій або надзвичайних ситуацій.

Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути як посадові особи (керівники медичних установ, лікарі, фармацевти), так і фізичні особи, включно з пацієнтами, які порушують встановлений порядок у закладах охорони здоров'я. До них можуть застосовуватись такі санкції, як штрафи, адміністративне попередження, тимчасове позбавлення права займати певні посади або провадити діяльність.

Залежно від обставин, до винних осіб можуть застосовуватись такі санкції, як штрафи, адміністративне затримання, обмеження права займатися медичною практикою або відкликання ліцензії у медичної установи. Адміністративні справи зазвичай розглядають органи місцевої влади, суди, а також спеціальні контролюючі органи — наприклад, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Держпродспоживслужба, МОЗ України.

Окремо варто зазначити, що медична галузь особливо вразлива до порушень через високу емоційну напругу, брак ресурсів і надмірне навантаження на персонал. Саме тому

важливо забезпечити не тільки належний контроль і покарання, але й професійний розвиток медиків, правову освіту та етичне виховання.

У період пандемій, епідемій чи воєнного стану адміністративна відповідальність виконує також стабілізуючу функцію. Наприклад, під час COVID-19 було введено штрафи за порушення карантинних обмежень, ненадання засобів індивідуального захисту медичному персоналу або їхню неякісну закупівлю. Подібно, у часи воєнного стану медики, що працюють у прифронтових зонах, мають дотримуватись чітких інструкцій щодо евакуації, надання допомоги пораненим і співпраці з військовими структурами.

Однак не лише працівники медичної сфери можуть нести адміністративну відповідальність. Пацієнти або відвідувачі лікувальних установ також можуть бути покарані за порушення порядку, наприклад, за хуліганські дії, пошкодження майна лікарні, створення перешкод для роботи медперсоналу.

Особливого значення адміністративна відповідальність набуває у періоди криз — зокрема, під час пандемій або воєнного стану. Наприклад, у зв'язку з COVID-19 були посилені вимоги до носіння засобів індивідуального захисту, самоізоляції та тестування, а порушення цих норм карались відповідно до законодавства.

Варто зазначити, що адміністративна відповідальність виконує не лише каральну, але й профілактичну функцію — вона сприяє дотриманню законів та підвищенню якості медичних послуг. Ефективність її застосування залежить від належного контролю з боку державних органів, таких як МОЗ, Держлікслужба, Держпродспоживслужба та інші інспекційні структури.

У процесі дослідження адміністративних правопорушень у сфері охорони здоров'я було проаналізовано нормативно-правову базу, визначено суб'єктів відповідальності, види правопорушень, характер адміністративних санкцій, а також особливості повноважень органів контролю. Проведений аналіз дозволяє зробити кілька важливих узагальнень та висновків.

По-перше, адміністративна відповідальність у галузі охорони здоров'я виконує важливу превентивну функцію, спрямовану на забезпечення дотримання медичних і санітарних норм, охорону здоров'я населення, а також стабільність у функціонуванні медичних установ. Правовідносини у цій сфері відзначаються складністю, оскільки поєднують елементи публічного та приватного інтересу, а також потребують постійного оновлення нормативної бази відповідно до викликів часу, таких як пандемії (2020-2023), розвиток медичних технологій чи зміни у сфері фармацевтики.

По-друге, КУпАП охоплює значну кількість норм, які прямо або опосередковано регулюють питання охорони здоров'я, однак досі залишається низка проблем. Зокрема,

чинне законодавство не завжди забезпечує ефективну кваліфікацію правопорушень через загальні формулювання, а також не гарантує адекватності стягнень. У деяких випадках санкції не виконують виховної функції або не відповідають ступеню суспільної небезпеки діяння.

По-третє, органи державної влади, включно з Міністерством охорони здоров'я, Національною поліцією та органами місцевого самоврядування, мають визначені повноваження у сфері виявлення, документування та притягнення до відповідальності правопорушників. Проте проблема ефективної взаємодії між цими структурами, а також відсутність єдиного інформаційного простору, ускладнюють процеси контролю та реагування на порушення.

По-четверте, важливим чинником залишається правова освіта населення та медичних працівників. Брак обізнаності щодо правових норм та адміністративної відповідальності часто призводить до ненавмисних порушень, що можна було б уникнути завдяки належній профілактиці та інформаційній роботі.

У підсумку, можна стверджувати, що інститут адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я відіграє вагомий роль у регулюванні суспільних відносин. Водночас, він потребує подальшого вдосконалення — як у частині законодавчого забезпечення, так і в аспекті організації правозастосовної практики. Необхідно модернізувати санкційний механізм, забезпечити чіткість правових норм, а також підвищити якість взаємодії контролюючих органів. Лише за таких умов можливо досягти справжньої ефективності правового впливу у сфері охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII : станом на 27 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
3. Сарибасєва Г. Адміністративне законодавство у сфері охорони здоров'я: стан кодифікованості. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2017. Груд. 2017. С. 61. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_1/13.pdf (дата звернення: 27.03.2025).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 17 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 17.04.2025).
5. Komarnytska I. Administrative responsibility: theoretical and legal aspects. Visnik Nacional'nogo universitetu «Lvivska politehnika». Seria: Uridicni nauki. 2020. Т. 7, № 26. С. 155–161. URL: <https://doi.org/10.23939/law2020.26.155> (дата звернення: 17.04.2025).
6. Юридична характеристика окремих видів адміністративних правопорушень. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_5.html (дата звернення: 17.04.2025).
7. Administrative responsibility for offense in the field of population healthcare. Т. Naukovyy Visnyk Dnipropetrovs kogo Derzhavnogo Universytety Vnutrishnikh Sprav. 2022. Т. 2(117). URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-101-107> (дата звернення: 17.04.2025).
8. Мего-Інфо - Юридичний портал України №1, Коментар ЦПК, КПК, КУПАП, ККУ, ЦК. Мего-Інфо - Юридичний портал України №1, Коментар ЦПК, КПК, КУПАП, ККУ, ЦК. URL: <http://mego.info> (дата звернення: 17.04.2025).
9. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV : станом на 18 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 21.04.2025).
10. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (дата звернення: 21.04.2025).

11. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-vr#Text> (дата звернення: 24.04.2025).
12. Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові : Закон України від 30.09.2020 № 931-ІХ : станом на 12 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#Text> (дата звернення: 24.04.2025).
13. Про поводження з радіоактивними відходами : Закон України від 30.06.1995 № 255/95-ВР : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-vr#Text> (дата звернення: 24.04.2025).
14. Постанова Іванківського районного суду Київської області від 20.02.2025 у справі № 366/346/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125686187> (дата звернення: 24.04.2025).
15. Постанова Хустського районного суду Закарпатської області від 13.02.2025 у справі № 309/488/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125215982> (дата звернення: 24.04.2025).